

SİVAS KAYNAKLI CÖNKLERDE HACI BEKTAŞ VELİ*

Dr. Doğan KAYA

Cönkler, Türk halkbiliminin ve bilhassa âşık edebiyatının en önemli yazılı kaynaklarından. Muhtelif kütüphanelerde ve yurdun değişik yöresinde muhtelif şahısların elinde bulunan bu cönklerde âşıklarımızın pek çok şiiri gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Özel arşivimizde de 35 adet cönk bulunmaktadır ve çoğunluğu Sivas ve Tokat'a bağlı Alevî-Bektaşî köylerinde tutulmuştur.

Alevî-Bektaşî Edebiyatı, Alevî-Bektaşî inancını, düşüncesini, yaşayışını, dünya görüşünü ihtiva eden edebiyattır. Alevî Edebiyatı, Şah İsmail Hatayî (XVI. yüzyıl) devrinde İran'ın Erdebil bölgesinde Bektaşî Edebiyatı ise, Hacı Bektaş Veli zamanından itibaren Anadolu'da Sulucakarahöyük'te; teşekkül etmiştir. Her iki edebiyatta aslında inanç açısından bir fark olmamakla beraber tarikatın yürütülmesinde ve bu arada söylenen şiirlerde bazı farklılıklar görülür. Bektaşî törenlerinde daha ziyade Bektaşî uluları, Alevî törenlerinde ise din uluları övülür. Zamanla bu iki edebiyat müşterek olarak ele alınmış ve günümüzde birlikte mülahaza edilmiştir. Alevî-Bektaşî Edebiyatının kurucuları arasında Balım Sultan ve Kaygusuz Abdal gelir.

Düşünce sistemi olarak; vahdaniyeti (birlik fikrini), eşitliği, olgunluğu, hoşgörüyü, insan sevgisini (hümanizmi) esas alır. Görünüşten ziyade öze değer verir. Allah-kâinat ve insan düşüncesinden hareketle insanı kutsal olarak görür.

Arşivimizdeki Sivas kaynaklı cönklerde Hacı Bektaş Veli'yi de konu edinen şiirler vardır. Çalışmamızda bu şiirler gün yüzüne çıkarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Âşık şiiri, cönk, şair, şiir, Hacı Bektaş.

Paper Title: POEMS ABOUT HACI BEKTAŞ IN CÖNKs ORIGINATED FROM SİVAS

Abstract: Cönks are one of the most significant written sources of Turkish folklore and particularly ashik literature. In these cönks in various libraries and individuals from different regions of the country, many poems of our poets wait to be brought to light. Also, there are 35 cönks in our

* Yayımlandığı yer: *Uluslararası Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Birlikte Yaşama Kültürü Bilgi Şöleni Bildiriler Kitabı*, (Ed. Özlem Özdemir), Türk Ocakları Eskişehir Şubesi Yayınları, Eskişehir, 2022, s. 377-396.

private archive and most of them were held in Alevi-Bektashi villages of Sivas and Tokat.

Alevi-Bektashi literature is a type of literature involving the belief, thought, way of living and philosophy of Alevi-Bektashi people. While Alevi literature was formed in Erdebil region of Iran in Şah İsmail Hatayi (16th century) period, Bektashi literature was formed in Anatolia, Sulucakarahöyük beginning from the period of Hacı Bektaş Veli. Even though there is no differences about belief in both of these literatures, some differences are seen about running the order (tarikât) and the poems performed in the meantime. Great religious figures are praised during Alevi ceremonies, rather Bektashi elders are praised during Bektashi ceremonies. These two types of literatures have been approached collectively and considered together in time. Balım Sultan and Kaygusuz Abdal are among the founders of Alevi-Bektashi literature.

It is based on monotheism, equality, maturity, tolerance and humanism as a mentality. Essence is valued rather than appearance. Human is seen as sacred with reference to the thought of Allah, universe and human.

There are poems about Hacı Bektaş Veli in the cönks from our archive in Sivas. In our study, these poems were unearthed.

Key Words: Ashik poetry, cönk, poet, poem, Hacı Bektaş.

.....

Asıl adı Seyyid Muhammed bin İbrahim Ata olup Horasan'ın Nişabur şehrinde doğmuştur. Türk'tür. Babası Seyyid Sultan İbrahim Sani, ismi de Şeyh Ahmet'in kızı Hatem Hatun'dur. İlk tasavvufi bilgileri Ahmet Yesevî'nin müşşidi olan Lokman-ı Perende (Lokman-ı Horasanî)'den almıştır. Lokman Perende Kardeşi Menteş'le birlikte Anadolu halkını irşat etmesi için Diyar-ı Rum'a göndermiştir.

Nişabur'dan yola çıkıp önce Hazreti Ali'nin türbesinin bulunduğu Necef'e gelmiş, burada kırk gün kalmıştır. Sonra Hac ibadeti için Mekke'ye gitmiş, orada üç yıl kalmış, bu müddet zarfında namazlarını Harem-i Şerif'te kılmış, üç kere de Hac vazifesini yerine getirmiştir. Sonra Medine'ye geçip Peygamberimizi ziyaret etmiş, burada riyazet ile "çile" çıkarmıştır. Daha sonra Medine'den ayrılıp Kudüs, Şam ve Halep üzerinden Anadolu'ya geçmiştir. Sırasıyla Kahramanmaraş'taki Ashab-ı Kehf mağarasına, Sivas, Kayseri ve Kırşehir'e gider. Kırşehir'de Ahi Evran Hazretleri (1171-1262) ile görüşür, dostluk kurar. Kırşehir'den de Sulucakarahöyük (Hacıbektaş)'e gelip burayı mekân tutar.

Velâyet-nâme-yi Hacı Bektâş-ı Velî, Makalat, Kitâbu'l-Fevâid, Şerh-i Besmele, Şathiyye, Makâlât-ı Gaybiyye ve Kelimât-ı Ayniyye gibi eserleri olan

Hacı Bektaş, Yesevî inanç ve öğretileri doğrultusunda pek çok halife yetiştirmiş, onları Anadolu ve Rumeli'ye göndermiştir. Hacıbektaş'taki türbesinin ilk tanzimi I. Murat Hüdavendigâr (1326-1389) tarafından yaptırılmıştır. Doğum ve ölüm tarihleri ihtilafli olan Hacı Bektaş'ın (1209-1271) veya (1248-1337) tarihlerinde yaşadığı üzerinde çeşitli görüşler vardır.

Yüzyıllar boyu fikirleri ve kerametleriyle insanların gönlünde taht kuran Hacı Bektaş hakkında verilen bilgiler maalesef yeterli değildir. Belge, vesikadan çok anlatmalarla tanımaktayız. Halk şairleri de bunun geleneğın müşterek parçası olmuştur. Hacı Bektaş'ı duydukları bilgi, yaşadıkları inanç çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Arşivimizde bulunan Sivas kaynaklı cönklerde 12 şaire ait 14 şiir tespit ettik: Şairlerin başlıcası şunlardır: *Gevherî, Hasan Dede, Hilmi (2 adet), Hulusî, Kalender Abdal, Kul Himmet Üstadım, Kul Sevindik, Seydiyar Oğlu, Şah Hatayî, Turâbî, Veli (2 adet), Viranî Abdal.*

-1-

GEVHERÎ

XVII. Yüzyılın önde gelen şairlerindendir. Hem hece ile hem de aruzla şiirleri vardır. Bu şiir, 5 dörtlük, 11 heceli ve döner ayaklıdır.

Hacı Bektaş, Rum (Anadolu) diyarına Horasan'dan gelmiştir. Bin bir suret dona girmiştir. Arş-ı Ala'da kandildeki nurdur. Ezeli ve ebedîdir. Bir ismi Ali'dir bir ismi de Veli'dir. Kırklardan olup ismi sırdır. Yoluna can verilecek biridir. Kul olup çarşı çarşı satılmıştır. Mancınığa binüp göğe atılmıştır. Mü'minler şehrinde yegâne şahsiyettir.

Bir zamanda oldum battal elma
Horasan mülkünden Urum'a gelme
Emredip Azrail canımı alma
İrfan-ı Urum'da olur Hacı Bektaş

Kırklarda sorduğın irfan ser idi
Bin bir suretinde donun var idi
Arş-ı Ala'da kandildeki nur idi
Şimdicek Urum'da bir Hacı Bektaş

Gine sen bilirsin Veli halını

Ezelisin ebedisin hem ahiri
Bir ismin Ali'dir bir ismin Veli
Kırlarda bir ismin sır Hacı Bektaş

Sen Ali'sin Muhammed'in öz yâri
Koklamadan vermişim fari
Yoluna komuşum can ile seri
Vermezsem dergâhtan sür Hacı Bektaş

Kul olup da çarşı çarşı satılan
Mancınığa binip göğe atılan
GEVHERİ top olup nura katılan
Müminler şehrinde bir Hacı Bektaş
Sivas Ziya Bey Kütüphanesi, Cönk No: 6763 / s. 5a

-2-

HASAN DEDE

XVI. yüzyılda yaşamıştır. Arşivimizde 30 numaralı cönkte kayıtlı bu şiir kaynaklarda Pir Sultan¹ ve Kemter² adına da geçmektedir. Şiir 11 heceli ve 5 dörtlük, "Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var" şeklinde tek ayaklıdır. Şiirde sadece Hünkâr Hacı Bektaş değil Balım Sultan'da söz konusu edilmiş, övülmüştür.

Hacı Bektaş, Piri, Hoca Ahmed Yesevî'dir. Velâyeti dağı taşı temizlemiştir. Allah'ın sırrıdır. Bir güneştir doğdu âlemin yüzüne doğmuş bir güneştir. Aşıkların gözüne nur olarak görünmüştür. Cümle erlerin ona niyaz kılmıştır. Rum Abdalları, ona hizmet etmiştir. Zemheride elması getirmiştir.

Şükrolsun ol Huda'nın demine
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var
Medhi evsafını alsam dilime
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var

Hoc'Ahmed Yesevî anın piridir
Velâyeti dağı taşı arıdır
Haz(i)ret-i Hakk'ın gizli sırrıdır
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var

¹ <https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=22042>

² Sivas Ziya Bey Kütüphanesi, Cönk No: 6747, s. 110.

Bir güneştir doğdu âlem yüzüne
Âşıkların nur göründü gözüne
Cümle erler niyaz kıldı özüne
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var

Dede'm biat etti gül yüzlü erden
Muhabbet kapısı açılır serden
Katardan ayırma ey Şâh-ı Merdan
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var

HASAN DEDE pir postunda oturan
Rum'un Abdalları hizmet yetiren
Zemheride dost alması getiren
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var
(Cönk No: 30/187)

-3-

HİLMÎ

Asıl adı; Mehmet Hilmi Dede Baba olup 1863-1908 tarihlerinde yaşamıştır. Şiir, 11 heceli, 7 dörtlük, Tek ayaklı bu şiir aynı zamandan Düvaz İmam'dır.

Hacı Bektaş, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin yani cevher-i pâkın güzide neslindedir. Zamana hükmeden ulu şahsiyettir. Bize "Sır-ı Yedullah"ı bildirmiş, "Sümme vechullah"ı göstermiş ve Allah aşkını nakşetmiş bir zattır. Erenlerin serfirazı ve serveridir.

Ecdadı Muhammed atası Ali
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli
Ol cevher-i pâkın güzide nesli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli

İmam Hasan oldu fahr-ı enbiya
İmam Hüseyin Şahinşah-ı Kerbelâ
Ali Zeynel Abidin envar-ı Huda
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli

Muhammed Bakır'dır "kurretü'l-ayn"
Musa-yı Kâzım'la sahib Haseneyn
Caferü's-Sâdık sahib-alemeyn

Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli

Aliyü'r-Rıza'dır sahib saadet
Taki'yle Naki'dir sırr-ı velâyet
Hasanü'l-Askeri kenz-i keramet
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli

Muhammed Mehdi'dir hatm-i imameyn
Hak sırrını anda kıldı nümayan
Ol kâşif müşkil-i sahipü'z-zaman
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli

"Sır-ı Yedullah"ı bildiren bize
"Sümme vechullah"ı gösteren bize
Aşk-ı Allah'ı irdiren bize
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli

HİLMîyâ ol pirin oldum çakeri
Ol benim şahım ben anın kemteri
Erenlerin serfirâzı serveri
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir Veli
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 30/32-33)

-4-

HİLMÎ

Şiir, 5 dörtlük, 11 heceli ve tek ayaklıdır.

Hacı Bektaş, Horasan şehrinde doğmuş, güvercin donunda Rum ellerine gelmiş burayı aydınlatmıştır. Rum erleri ona niyaz etmiştir. "Tevellâ"yı düstur edinmiştir. Birtakım kerametler göstermiş; Atkaya'ya binip Şam'a gitmiş, Beştaş'ı da yanında şahit götürmüş, kara taşı hamur gibi yoğurmuş, "Ak" demesiyle Akpınar denilen yerde su akmaya başlamıştır. Avucunda yeşil ben vardır. "Nesl-i isnâ aşer"dendir yani on iki imam neslindedir. Muhammed Ali ilmi varisidir.

Horasan şehrinde zuhur eyleyen
Hünkâr Hacı Bektaş Veli pirimdir
Gelip Rum diyarın pür-nûr eyleyen
Hünkâr Hacı Bektaş Veli pirimdir

Güğercin tonunda pervaz eyledi
Gelip Rum erleri niyaz eyledi
Tevellâ remzine âğaz eyledi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli pirimdir

Binip Atkaya'ya Şam'a yürüten
Beş taşı hem anda şahit getiren
Hamur gibi kara taşı yoğuran
Hünkâr Hacı Bektaş Veli pirimdir

Burhan istediler Urum pirimden
Ak dedi Akpınar aktı yok iken
Avucunda gösteren nurdan yeşil ben
Hünkâr Hacı Bektaş Veli pirimdir

Pirim nesl-i isnâ aşer değil mi
Kuldur kapısında bu kemter HİLMİ
Muhammed Ali'nin varis-i ilmi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli pirimdir
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 30/104)

-5-

HULUSÎ

XIX. Yüzyılda yaşamış olan Hulusî, Kemaliye'nin Ağıl köyündendir. Şiir, 5 dörtlük, 11 heceli ve tek ayaklıdır.

Âşıklar, Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye âşıktır. Hz. Muhammed'in imdadına yetişen, yedi iklim dört köşeyi gören on sekiz bin âlemin nasibin veren, bunalanın bun gününe ulaşan, darda kalan kulları kurtaran Yaradan, bunları Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına yapmıştır.

Âşıkların aşka düştü gaziler
Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına
Her andıkça yaralarım sızılar
Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına

Hande Muhammed'in carına erdi
Yed'iklim dört köşe cihanı gördü
On sekiz bin âlemin nasibin verdi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına.

Her gün akşam olur her gece ışıır
Seher vakti bülbüllerin çağrışıır
Bunalanın bun gününe ulaşır
Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına

Balım Sultan, Hacı Bektaş Veli'den
On iki imamlardan Kızıl Deli'den
Şükrüm kesmem Şâh-ı Merdan Ali'den
Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına

Ey HULUSÎ zikr edelim anları
O kurtarır darda kalan kulları
Zikr idüp fikreyle on iki imamları
Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 26 / s. 29-30)

-6-

KALENDER ABDAL

1476-1527 tarihlerinde yaşamıştır. Şiir, 4 dörtlük, 11 heceli ve döner ayaklıdır.

Hacı Bektaş, Başında Elif taç vardır, yüzü nikablıdır (perdelidir), belinde tığ-ı bent vardır, ona âşık olanlar kendinden geçer. O, eErenler serdarı ve gerçeklerin piridir.

Dün gece seyrinde batın yüzünde
Allah bir Muhammed Ali'yi gördüm
Elif taç başında nikab yüzünde
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi gördüm

İçtim ol doluyu iman yetirdim
Çıkardım kisvetim ikrar yetirdim
Menzil gösterdiler geçtim oturdum
Tığ-ı pend ile bağlı belimi gördüm

Mürşit eteğinden tutmuşam destim
Bilmem sarhoş muyam içmişem mestim
Bu idi muradım erişti kastım
Erenler vird eden dilimi gördüm

KALENDER ABDAL'ım koymuşam seri
Şükür kurban kestim gördüm dîdarı
Erenler serdari gerçekler pîri
Sultan Hacı Bektaş Veli'yi gördüm
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 16 / s. 27)

-7-

KUL HİMMET ÜSTADIM

XVIII. - XIX. Yüzyılda yaşamıştır. Divriğilidir. Şiir, 11 dörtlük, döner ayak, Düvaz imam 11 hecelidir.

Hacı Bektaş, Yüzünde balkıyor nur Hacı Bektaş'ın yüzünde ay gibi gün gibi nur parlar. Açılmaz kilitlere anahtardır. Hem zahiri hem bâtını gören, isteyenin muradın verendir. Müminler göğsünde Beytullah olan Halil İbrahim Peygamber'in yandığı şehirdir. Eşiğinde binlerce kul barınır.

Ay mıdır gün müdür doğmuş âleme
Yüzünde balkıyor nur Hacı Bektaş
Musa Peygamber durunca selâma
Bin bir kelâmını sor Hacı Bektaş

İd(i)ris'te imiş güherin kânı
Tuba ağacıymış anın mekânı
Lâl-i mercan bezetmişler dergâhı
Musa'nın döktüğü dem Hacı Bektaş

Dört kerpiç üstünde bir yapı vardır
İlm-i hikmet ile sır yapı vardır
Kilidi açılmaz bir kapı vardır
Kilidin dilini sor Hacı Bektaş

Mikail zapt etmiş yağmuru seli
Hızır zapt eylemiş deryayı gölü
İsm-i Azam imiş kilidin dili
Açıp bir kapısın gir Hacı Bektaş

Muallâk taşını tutmuş durursun
Hem zahiri hem bâtını görürsün
İsteyenin muradın verirsin

Ŗu benim muradım ver Hacı BektaŖ

Fatma Ana imiŖ sararıp solan
Menzile ermeyip geride kalan
Müminler göğsünde Beytullah olan
Halil'in yandığı Ŗar Hacı BektaŖ

Halil'in yandığı Ŗara varalım
Hasan ile Hüseyin görelim
Zeynel'e Bakır'a yüzler sürelim
Cafer-i Sadık'a er Hacı BektaŖ

Musa Kâzım'ın ile Ŗah Ali Rıza
Bir elinde tolu birinde meze
Kâfir imamlara eyledi ceza
GeniŖ dünya başıma dar Hacı BektaŖ

Takî Nakî gülistanda seslenir
Ŗah Askeri kafeslerde beslenir
Nice bin kul eŖiğinde yaslanır
Açmayalım gizli sır Hacı BektaŖ

Haber aldım ser çeŖmenin gözünde
Mehdi dedem gelecektir tezinde
HurŖid var Kerbela'nın düzündeki
İmamlara yüzler sür Hacı BektaŖ

KUL HİMMET ÜSTADIM, Pir Sultan nazlı
Yıldızdır yaylası köy de Banazlı
Bir pınar akıyor on iki gözlü
Suyu ab-ı zezemdir Hacı BektaŖ
(Doğın Kaya ArŖivi, Cönk No: 33 / s. 108)

-8-

KUL SEVİNDİK

Asıl ad Mustafa olup XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde yaŖamıŖtır. Malatya'nın Hekimhan ilçesinin Çulhalı köyündendir. Yedekli duvan tarzında olan bu Ŗiir aynı zamanda düvaz imim niteliğindedir.

Hacı Bektaş, her bendin son dizesinde “Âlemlerin ümidi” olarak nitelendirilmiştir.

Levlâke levlâk buyurdu Muhammed’in şanına
Gidi Yezit susamıştır Ali evlâdı kanına
Günde yüz bin lânet olsun şek getirenin canına
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

Zülfikâr’ı bırakınca Necef deryası coştı
Narasın işiten devler Kaf’ın ardına kaçtı
İsmi zikr eden kullar ab-ı kevserden içti
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

Muhammed’i davet etti kendi öz hanesine
Yüz bin kul azat ederdi her adım tanesine
“Kün” deyince karar kıldı yerin göğün binasına
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

Bir adın da yaratıcı kimsenin yok gümanı
Sana güman edenlerin hergiz yoktur imanı
Gene sen sana getirdin ol velilik fermanı
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

Muhammed dizine aldı öptü Hasan’ın ağzını
Şah Hüseyin cûşa geldi öptürdü boğazını
Sevdiğim Zeynel hakkıçün kabul et niyazımı
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

İmam Bakır’a kul olduk hidayete erince
Şiddetinden taşlar erir hub cemalin görünce
Gaziler mürvet çağrışır Cafer yolu sürünce
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

Musa-yı Kâzım katlanır şehitlik için cezaya

Al ile ağu verdiler ol Musa-yı Rıza'ya
Mü'min olan kail oldu Hak'tan gelen gazaya
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

Muhammed Taki değil mi tarikatın binası
Şah Ali Naki değil mi Mü'minlerin aynası
Mü'mine ahretin verdi münafiğa dünyası
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

Hasan Askeri değil mi ol Mehdi'nin atası
Kâfirler inansın deyi durdu muallâk kayası
On sekiz bin âlemin cümle mahluk ebâsı
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli

KUL SEVİNDİK bir saray gelip de sultan konmaya
Sen seni yaratanı bil çeşmin od'a yanmaya
Şöyle bir güzel sevmişim meyil vermem dünyaya
Ey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaş-ı Veli
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 7 / s. 131-134)

-9-

SEYDİYAROĞLU

XVII.-XVIII. yüzyılda yaşadığı sanılan Seydiyârođlu, bazı şiirlerinde Seydiyârođlu, Seydiyâr, Seydi Dede, Seydi Dede mahlaslarını kullanmıştır. Hayatı hakkında pek bilgi yoktur. Şiiri, 6 dörtlük, 11 heceli ve tek ayaklıdır.

Hacı Bektaş, Anadolu'ya güvercin donunda gelmiş, zemheride elma getirmiştir. Akpınar'ı kaynayıp çoşturmuştur. Dervişler önünde sema dönmüştür. Mucizat sahibidir. Kara taşı tanıkların yanında kolayca kaldırmış, kırk öküzü bir kazana koymuştur. Odasında geyik postu vardır. Ağzından ateşi çıkarmıştır. Ali Osman oğluna kılıç kuşatmıştır. Doksan bin velinin ser çeşmesidir. Sesi insanların yüreğine işler, ona niyaz etmek gerekir.

Güvercin donunda çıkıp oturan
Hak der yalvarıram Hacı Bektaş'a
Zemheride dost elmasın yetiren
Hak der yalvarırım Hacı Bektaş'a

Evvel yaratıldı topraktan Adem
İbtida Urum'a o bastı kadem
Mucizatın bildir ey güzel dedem
Hak der yalvarırım Hacı Bektaş'a

Akpınar başında kaynayıp coşan
Dervişler önünde bir semah açan
Doksan bin er ile hep bile göçen
Hak der yalvarırım Hacı Bektaş'a

Kara taşı tanık ile kaldıran
Mucizatın cüml'âleme bildiren
Kırk öküzü bir kazana dolduran
Hak der yalvarırım Hacı Bektaş'a

Odasına geyik postu döşeden
Ağzının ateşi çıkar meşeden
Âl-i Osman oğluna kılıç kuşadan
Hak der yalvarırım Hacı Bektaş'a

SEYDİYAROĞLU'nun hub nefesidir
Doksan bin velinin ser çeşmesidir
İnsana kâr eden onun sesidir
Hak der yalvarırım Hacı Bektaş'a
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 22 / s. 50-51)

-10-

ŞAH HATAYÎ

XVI. yüzyılda yaşamıştır. Şiir, 7 dörtlük, 11 heceli ve tek ayaklı olun bu şiir, bazı kaynaklarda Pir sultan Abdal adına da geçmektedir. Şiir bazı kaynaklarda Pir Sultan Abdal adına da geçmektedir.

Hacı Bektaş, Yaraya merhem olmuştur. Elinde yeşil ben vardır. Kırlar meclisinde güvercin donunda görünmüş; Zühre yıldızını o göstermiş; devin bağını o çözmüştür.

Muhammed neslinden şunda kim kaldı
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı
Kaşınmış yaraya merhem kim çaldı
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Sarı İsmail'den hem Sultan Bali
Lezizdir şekerden muhabbet balı
Kimdir yeşil benli gösteren eli
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammed mi'racda davet gününde
Aslan hamle kıldı rahı yönünde
Kim idi oturan arslan tonunda
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammed mi'racdan indiği demdir
Erenlerin sema kurduğu cemdir
Zöhre yıldızını gösteren kimdir
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Erenler oyunu çokdur sonunda
Erenler bilebilir Kırklar ceminde
Kim idi görünen güvercin donunda
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı

On iki kurbanla keramet kazan
Özenirsen böyle mürşide özen
Kim idi ol devin bendini çözen
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı

ŞAH HATÂYÎ'm eydür bilmem ne dersin
Dinlenmeyen sözi söyler gidersin
Delisin ahmaksın dalga güdersin
Pirim Hacı Bektaş Veli'den gayrı
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 23/ s. 44-45)

-11-

TURÂBÎ

Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen ve 1868'de Hakk'a yürüyen
Türabî'nin bi şiiiri aruz ölçülü ve yedekli divan tarzındadır. Toplam 6 benttir.

Bektaşî inanç ve düşüncesinin yansıtıldığı şiirde Hünkâr Hacı Bektaş-ı
Veli bilmek, tanımak ve yaşamak gerektiği düşüncesi vurgulanmıştır.

--.---/--.---/--.---/--.---

Ey dilâ mana yüzünden defder-i esrarı bil
Kıl tefekkür âlem içre yârı bil ağyârı bil
Arif ol ibret nazarla çarhı bil devrânı bil
Serseri gezme cihanda ol gâni settârı bil
Gel Muhammed Mustafa'yı Haydar-ı Kerrar'ı bil
Yek nazar kıl Hacı Bektaş-ı Veli Hünkârı bil

Sevdiğim pend ü nasihat söylenen güftâra bak
"Mutu kable en-temutu" "Hay" olan esrara bak
Varını terk eyle candan sıdk ile ol yâre bak
Dâm-ı berzahdan ba'id ol derdine bir çare bak
Gel Muhammed Mustafa'yı Haydar-ı Kerrar'ı bil
Yek nazar kıl Hacı Bektaş-ı Veli Hünkârı bil

Kenz-i Hakk'ın güheridir bu sözün burhan sana
Gûşuna mengüş idin pendim budur aelan sana
Bu kafes tebdil olursa hâküler yârân sana
Kaddini dal eyleyüp işler ider devran sana
Gel Muhammed Mustafa'yı Haydar-ı Kerrar'ı bil
Yek nazar kıl Hacı Bektaş-ı Veli Hünkârı bil

Cümle eşya emr-i kündür ne ki var bünyad olan
Heft harf üzre bînası üstüvar âbâd olan
Dağı deldi aşk evcinden Şirin'e Ferhad olan
Hakk'a vasıl olmak istersen budur irşad olan
Gel Muhammed Mustafa'yı Haydar-ı Kerrar'ı bil
Yek nazar kıl Hacı Bektaş-ı Veli Hünkârı bil

Nara-yı Yâ Hû ile her demde illâmiz budur
Kühî mesken eyleyen Mecnun u Leylâ'mız budur
İsteriz didâr-ı veçhin arş-ı âlâmız budur
Zâhidâ inkârı terk et Nokta-yı Bâ'mız budur
Gel Muhammed Mustafa'yı Haydar-ı Kerrar'ı bil
Yek nazar kıl Hacı Bektaş-ı Veli Hünkârı bil

Evvela bâb-ı şeriat içre Ahmed aşikâr
Ol tarikatte Ali'dir bil anı düldül sivâr
Hem vasisi Hacı Bektaşeyledi pirim nâmdâr

Ey TURÂBÎ bunları bilmek imiş âlemde kâr
Gel Muhammed Mustafa'yı Haydar-ı Kerrar'ı bil
Yek nazar kıl Hacı Bektaş-ı Veli Hünkârı bil
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 5 / s. 2-3, Cönk No: 34 / s. 119–120)

-12-

VELİ

XIX. Yüzyıl'da Divriği'de yaşamıştır. Şiiri, 5 dörtlük, 11 heceli, tek ayaklıdır.

Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin abdalları "Hû" deyip seme dönerler. Otuz altı bin tekkesi vardır. Mağripten maşrıka top sesi onu yad ederek patlar. Doksan bin kelâmı hatmetmiştir. Kendi cesedini yıkayıp devesin yedip gütmüştür.

Senin Abdalların ter sema döner
"Hünkâr Hacı Bektaş Velî hû" diye
Cümle erler sana secdeye iner
"Hünkâr Hacı Bektaş Velî hû" diye

Dergâhında ismin mevcud okunur
Otuz altı bin tekke sana bakınır
Hind'den Yemen'e gülbengin çekilir
"Hünkâr Hacı Bektaş Velî hû" diye

Arif olan senin ahvalin bilir
Gidi rakip bu manadan ne alır
Mağripten maşrıka top sesi gelir
"Hünkâr Hacı Bektaş Velî hû" diye

Kud(u)retten batın topu şakıdı
"Entüm" derler bir âyât var hak idi
Şah-ı Merdan hüve'r-rahmet okudu
"Hünkâr Hacı Bektaş Velî hû" diye

VELİ'm eydür kim oynadı kim utdı
Doksan bin kelâmı ya kim hatm itdi
Meyyitin yıkadı devesin yetti
"Hünkâr Hacı Bektaş Velî hû" diye
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 33/ s 48)

-13-

VELİ

Divriğili Veli'nin bu şiiri de 5 dörtlük ve 11 hecelidir, ancak şiir döner ayaklıdır.

Hacı Bektaş, Anadolu'ya Horasan'dan gelmiştir. Abdalları al atlas, hırka ile şal giymiştir. Atları düldül gibidir. stnde lal ve altın benekli örtü vardır. Kırk konaklık yerden kurbanı gelir. On iki İmam yollarına baş veren kulları vardır.

Sa(a)detli sultanın nazar kıldığı
İlleri var Hacı Bektaş Velî'nin
Horasan'dan skn edip geldiđi
Yolları var Hacı Bektaş Velî'nin

Abdalları atlas giyer al giyer
Dldl atları var altun çul giyer
Dervişlerin hırka ile şal giyer
Şalları var Hacı Bektaş Velî'nin

Bin bir ayat yazılıdır postunda
Yedi kral vardır şahın destinde
Altun hallı örtüsü var üstünde
Lalleri var Hacı Bektaş Velî'nin

Dahi böyle sultan nerede olur
On sekiz bin âlem hep mevcud bilür
Kırk konaklık yerden kurbanı gelir
Malları var Hacı Bektaş Velî'nin

VELİ'm eydür cnbş verir cuş verir
Kimine ay gün resminde taş verir
On iki İmam yollarına baş verir
Kulları var Hacı Bektaş Velî'nin
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 7 / s. 244-245, Cönk No: 33 / s. 6)

-14-

VİRANİ ABDAL

XVI.- XVII yüzyıllarda yaşıyan ve yedi ulu ozandan birisi olarak gösterilen Viranî'nin bu şiiri 8 dörtlük, 11 hece, tek ayaklıdır.

Hacı Bektaş, Horasan'dan kalkıp Güvercin tonunda Urum'a gelmiş ve Urum abdalları kıyama durmuştur. Taştan suyu çıkarmıştır. Münkiri taş idüp sonra eritmiştir. Namazını darağacı üstünde kılmıştır. Cansız duvarlara binip yürütmüştür. Cümle erlere rehber olmuştur.

Horasandan kalkıp yürüdü geldi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor
Urum abdalları kıyama durdu
Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor

Gidelim birlikte diyelim aman
Emredip de taştan suyu çıkaran
Münkiri taş idüp sonra eriten
Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor

Dar'ağ(a)cı üstünde namazın kılan
Cansız duvarlara binip yürüten
Cümle erlere pir rehber olan
Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor

Güvercin tonunda Urum'a geldi
Kadıncık Ana da görünce bildi
Erlere de kendi gidip söyledi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor

Ulu kata secde eyledi kıyam
Divana durup aldılar selâm
Ali'nin evladı Hasan Hüseyin imam
Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor

Yezitler görünce ettiler firar
Cümle erlere baş oldu hünkâr
Ta elest bezminde verdiğim ikrar
Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor

Ben VİRANİ ABDAL malı n'eylerim
İşte anlayana mana söylerim
Horasan'dan gelen eri beklerim

Hünkâr Hacı Bektaş Veli geliyor
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 34 / s. 47)